

Závěrečné pasáže práce jsou zasvěceny analýze sítě domácích exekutorů papežských listin, kteří se rekrutovali z představených nejvýznamnějších klášterů. Z hlediska sledování možných sociálních vazeb exekutorů se autorka zabývá jen těmi opaty, u nichž je k dispozici nejvíce dokladů o delegačním pověření. Z českých klášterů (v pražské diecézi) jsou detailnímu rozboru podrobeni opati břevnovský a zbraslavský, stručněji také sedlecký a strahovský; Moravu, respektive olomouckou diecézi, zastupuje pouze opat kláštera Hradiště v Olomouci.

Monografie Zdeňky Hledíkové představuje v české historiografii mimořádné dílo. Nejenže v uceleném výkladu objasňuje dosud málo probádané téma, ale celkovou koncepcí a zvoleným metodickým přístupem nepochybně stojí na počátku moderního syntetického zpracování vztahů českých zemí k papežské kurii ve středověku.

PAVEL HRUBOŇ

Svatá Anežka Česká a velké ženy její doby / Die heilige Agnes von Prag und die großen Frauengestalten ihrer Zeit, edd. Miroslav ŠMIED – František ZÁRUBA, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2013 (= Opera Facultatis theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia artium 14)

379 s., ISBN 978-80-7422-242-9

Pokud by v titulu avizované „velké ženy“ naláhalo k prolustování příznivce genderových přístupů, bude asi knihou zklamán. Většina autorů přistoupila k tématu tradičním způsobem, přičemž ze dvou v titulu ohlášených témat je větší pozornost věnována sv. Anežce, ať již coby historické osobnosti, komplikovaným zkrutným kanonizace či vývoji vlastního kultu. Skromněji jsou zastoupeny „velké ženy její doby“. V publikaci najdeme samostatné kapitoly věnované u nás méně známé uherské princezně Marii, dále Přemyslovně Anně Slezské, uherské princezně Markétě či sv. Kunhutě.

Vědecká část publikace je uvedena shrnutím životopisných dat Anežky z pera Jiřího Kuthana, který se věnuje rovněž světicím z řad jejích příbuzných. Tento zajímavý fenomén je podchycen spíše v přehledu, který posléze opakuje zvlášť zpracovaná tabulka životopisných dat svatou

pověstí obdařených příslušnic panovnických rodů ve 13. století. Originálněji pojal své téma Jan Royt, který rozebírá donátorské a zakladatelské scény v anežské ikonografii a částečně reinterpretuje některá umělecká díla. Příspěvek Evy Schlotheuberové zasazuje Anežčino budování vlastního konventu v Praze do kontextu úsilí sv. Kláry o vybudování žebavého ženského řádu, stručný text Hany Pátkové pak srovnává vznik špitálního a později rytířského řádu křížovníků s podobným vývojem u jiných takto transformovaných řádů.

Petr Kubín nabízí přesvědčivý harmonogram prvních středověkých pokusů o Anežčino kanonizaci, vycházející ze současného stavu poznání nejstarší anežské legendy *Candor lucis*. K textu je přiložena nová edice (s překladem) tzv. šibenicových žádostí o Anežčino svatořečení, spojených editory s první etapou procesu hned po smrti svěťce. Následuje delší a bohatým bibliografickým přehledem opatřená studie Christiana-Frederika Felskauer, jež podrobně rozebírá okolnosti vzniku a proměn křížovníckého řádu ve středověku, se zvláštním přihlédnutím k sestavování řehole, majetkovým fondacím a vztahu k panovnickému rodu Přemyslovců. Velmi odlišný přístup představuje teologicky ukotvený text Marty Lucie Cincialové, rozebírající duchovní otázky dochované korespondence svatou Kláry se svatou Anežkou; podobné vyznění má i studie Ludmily Pospíšilové věnovaná úsilí Anežky (a Kláry) o vytvoření mendikantské ženské řehole.

Sborník se přirozeně nemohl vyhnout tématům souvisejícím s Anežčinou fundační aktivitou. Na tomto poli je největší odbornicí Helena Soukupová, jež ve třech kratších celcích rozšiřuje poznatky ze své nedávno revidované monografie o klášteře Na Františku (výklad se týká královské vstupní brány, Anežčiny podobizny a patrové sakristie). Další Anežčině fundaci se věnuje František Záruba, který shrnul a doplnil současný stav poznání o původní podobě křížovníckého kostela u paty Juditina a později Karlova mostu. Velmi volný vztah k tématu knihy má studie Miroslava Šmieda o svatém páru Jindřichovi a Kunhutě, jejíž nejčinnější částí je zpracování druhého života v českém prostředí až do doby vladislavské.

Poslední kapitoly věnované středověku jsou zasvěceny dalším velkým ženám Anežčiny doby. Mária Prokopp zpracovala osudy uherské princezny a neapolské královny Marie, která ve své době podporovala kult sv. Anežky Římské. Zřejmě správně hledá spojitost této úcty s propagací kultu Mariiny vzdálené české pratety Anežky, která je možná i zobrazena na jedné z fresek v Assisi. Samotný příspěvek je však poněkud málo

podložen relevantní literaturou. Následující tři studie se týkají osudů Přemyslovny Anny, ženy Jindřicha II. Slezského. Kateřina Sládková popisuje její život především s ohledem na vztah k sestře Anežce a tchyni sv. Hedvice, Bogusław Czechowicz se zaměřuje na druhý život, reprezentovaný především jejím obnoveným náhrobkem ve vratislavském klášteře klarisek. Tento klášter, spolu se svým minoritským sousedem, je i tématem studie Markéty Jarošové. Klášteru na Zaječím ostrově v Budapešti, který byl vystaven především pro uherskou princeznu Markétu, se věnuje Kornélia Kolářová Takácsová; stavba vznikla patrně za účasti kamenické huti, která se podílela na výstavbě cisterciáckého kláštera v Tišnově.

Závěrečná část publikace zpracovává novější kult sv. Anežky, včetně neúspěšného pokusu o povolení veřejného kultu světice roku 1679 (Petr Kubín). Většina textů sleduje umělecko-historické souvislosti tématu. Vedle obecnější stati Petry Oulíkové k baroknímu zobrazování světice zde nalezneme zpřístupněné nově nalezené plány anežského špitálu v Písané lázni (Marek Pučálík) či dobovou aktualizaci anežské ikonografie na příkladu fresek v Hradišti sv. Hypolita (Tomáš Valeš). V 19. století již zobrazování sv. Anežky úzce souviselo s pokusy o její beatifikaci, jak dokazují na příkladu Josefa Vojtěcha Hellicha Radka Tibitanzlová a Marek Pučálík či v obecnější rovině Pavla Machalíková. Knihu uzavírá zamyšlení Jaroslava Meda nad literární reflexí Anežčiny svatosti.

Knihu bohužel postrádá úvodní text, který by shrnul historiografii anežského tématu a jednotlivé dílčí studie tak alespoň trochu propojil. Řazení studií je povýtce chronologické a chybí jakýkoli pokus o vymezení tematických celků, které by nelogickou posloupností jednotlivých textů zpřehlednilo. Editorická práce je ostatně nedotažena ve více ohledech, ať již jde o jazyk, délku a povahu resumé, velké množství překlepů i grafických chyb v textu či omyly v odkazech na čísla ilustrací.

JAKUB IZDNÝ

Heresis seminaria. Pojmy a koncepty v bádání o husitství, ed. Pavlína RYCHTEROVÁ – Pavel SOUKUP, Centrum mediévistických studií – Filosofia, Praha 2013

281 s., ISBN 978-80-7007-394-0

Průběžné revize základních pojmů a konceptů jsou nezbytným předpokladem vědeckého poznání. Pokud by snad někdo váhal, zda je to pro histo-

riky, kteří se pohybují především v řádu přirozeného jazyka, nezbytné, stačí připomenout, s jakou samozřejmostí používáme pojmy spojené s husitstvím v hodnotových a periodizačních konotacích, a konceptualizujeme s jejich pomocí období pozdního středověku. Anotovaná kniha přináší vedle úvodu Pavlína Rychterové a Pavla Soukupa osm příspěvků, které se zaměřují na podstatné pojmy a otázky spojené s výzkumem husitství, ukazují pojmové a konceptuální limity a navrhují nové cesty k řešení starých problémů.

Jan Hrdina vychází od otázky, zda bylo husitství projevem specifické církevní situace v českých zemích, a nastiňuje zásady komparativního výzkumu církevních struktur v Českém království a v Říši. Metodicky promyšlená analýza velikosti biskupství, počtu far, odpustkových listin za pontifikátu Bonifáce IX. a papežských expektancí pro chudé kleriky z roku 1407 nedokládá žádné anomálie, podporuje ovšem hypotézu o významném vlivu papežských odpustků na změnu mentality před koncem 14. století. Michael Van Dussen si zvolil téma užší, a sice šíření textů anglických kontemplativních autorů v předhusitských Čechách, konkrétně yorkshirského poustevníka Richarda Rolle. Upozorňuje na bádáním nedostatečně zohledněnou cestu přes Řím a také na široké spektrum čtenářů tohoto autora, kteří by při přijetí dichotomní optiky dělení na pro- a protireformní proud patřili k oběma táborům.

Pavlína Rychterová systematicky rozebrala pojmy vztahující se k národní, resp. kolektivní identitě v díle Jana Husa (*gens, nacio, communitas – lingua, sanguis, fides*). Husovo pojetí národa se podle ní těsně blíží Jeronýmovu, podle všeho ale ne vědomě. Postřehy o Husově pojetí konstitutivních pojmů, vztahu čistoty jazyka a čistoty víry a přesvědčivé důkazy o promyšleném užívání daných pojmů v jeho díle přináší řadu inspirací budoucímu výzkumu. Petr Čornej se s využitím historicko-sémantické analýzy zamyslel nad označováním husitství, od dobového „vzbúrenie, búrfe“ až po moderní „revoluce“. Těžiště jeho studie ovšem leží v 15. století a ukázalo zajímavé shody v pojmenovávání revoluce v písemnostech z různých stran. Téma stati Pavlína Cermanové je nad jiné komplikované – hledání definice husitského chiliasmu. Po důkladném přehledu názorů dosavadních autorů přehledně mapuje hlavní problémy, z nichž vyrůstají rozdílná hodnocení této otázky.

Pavel Soukup vstoupil do problematiky, která by si zejména v našem prostředí zasloužila mnohem větší pozornost, neboť husitství si v obecném pohledu uzurpuje místo jediného reformního hnutí. *Reformatio ecclesiae* však zahrnuje podstatně širší okruh myšlenkových směrů, a to